

мония. В страстното търсене на истината тези герои влизат в драматични сблъсъци — в моменти на изстъпление, с целия ад на душите си.

Зад „строгия академизъм“ на стила на тази книга се чува и живият неспокоен глас на нейния автор, за когото историята на руската литература не е само предмет на научни търсения, но и нещо неизразимо по-голямо, дошло от дълбините на неговата същност.

* * *

Като събитие от световен мащаб се посрещна на един от последните семинари на Международното общество във Франция „Речникът на героите на Достоевски“ от румънския литературен критик и историк Валериу Кристя (роден през 1937 г.).

Първият том, издаден грижливо и на добро полиграфическо равнище (ин кuarto, 500 с.) от букурещката къща „Картя ромъняска“ („Румънска книга“), се базира изцяло върху „петокнижието“. (Под печат е и вторият том, съдържащ всички действащи лица от останалите съчинения — от „Бедни хора“ до „Сънят на смешния човек“.)

В разглежданата част са назованите и анонимните, главните и второстепенните, постоянните (ако можем да ги наречем така) и епизодичните герои, „уловени“ — доколкото е успял да направи това авторът — след многобройни „ловни четения“ на отделните текстове. Наистина този писател вселена не може да се разбере само чрез Ставрогин, Кирилов, Свидригайлов, Версилов или Иван Карамазов, но и чрез мозайката от всички големи и малки персонажи — отрицателни и положителни, изключителни и обикновени, странни и банални. Към края на кариерата си в „Дневник на пи-

сателя“ (март 1876), след като оплаква съдбата на „милионите, които се раждат незабелязани и умираат незабелязани“, той възкликва: „Благослови, Господи, живота и смъртта на добрите обикновените хора!“ Това е затваряне на кръга, очертал територията на унизените и оскъбените и започнат с „Бедни хора“ през 1845 г.

От една страна, речникът е биографичен, а, от друга — критически. За всяка от статиите Валериу Кристя е работил системно и упорито (целият огромен по обем материал е обработен само за три години!). Като се има предвид начинът, по който Достоевски излага биографията на своите герои — непоследователно, дори хаотично (колко е различен той от Тургенев или Толстой!), може да се оценят усилията на автора. Да си припомним Бахтин, който писа, че времето при персонажите на Достоевски не е „биографично“, а „кризисно“.

Речникът има и определено критически характер. Предлага всички възможни текстове за дадения герой. Разбира се, на първо място този от романа — окончателната авторова редакция, после вариантите, подготвителния материал, неосъществените проекти, писмата, публицистиката. Известно е, че изследвания за Достоевски съществуват от 110 години. Книжнината, която се появява особено през последните 10—15 години, е огромна по обем и на различни езици. Валериу Кристя ни предлага енциклопедичен труд, какъвто би трябвало да състави цял екип от автори и редактори. Не му е било лесно и като критик с оформен стил да пише по-неутрално, научно и стегнато, като за речник. Но всички статии (и по-големите, и по-кратките) се четат леко като есе.

Огнян Стамболиев

Хроника

ДЕСЕТИ МЕЖДУНАРОДЕН КОНГРЕС НА СЛАВИСТИТЕ — СОФИЯ, 1988 Г.

Важно място в работата на забележителния форум на славянската научна мисъл зае секцията „Литературознание“, представена тематично в шест подсекции и около 200 доклада, обхващащи развитието и взаимоотношенията на славянските литератури от Средновековието до нашето съвремие.

Съществени страни в славянския литературен процес бяха разкрити на пленарното заседание при откриването на конгреса. Основни проблеми в областта на руско-българските културни и литературни взаимоотношения в началния етап на тяхното развитие постави Д. С. Лихачов (СССР) — „Особености християнства на Руси“, — като подчерта ролята на старобългарската литература в създаването и разволя на староруската книжнина. На основата на сравнително типоло-

гически изследвания бе изграден и докладът на П. Зарев — „Творческата личност в славянските литератури“. Различни периоди в историческото развитие на славянските литератури намериха обосноваване и аргументиран израз в пленарните доклади на секцията. За изоколните структури и възникването на ранното руско стихосложение говори Р. Пикио (Италия). Филологическо и историческо изследване на южнославянските кондаци представи Х. Роте (ФРГ). Кардинални проблеми на историческата поетика на славянските литератури разгледа Сл. Волман (ЧССР). А. Н. Робинсон (СССР) определи мястото на ранните славянски литератури в литературния процес на средновековието, като постави акцент върху просветителския подвиг на Кирил и Методий. Г. Димов разкри идейно-естетическата основа на българ-

ското и руското литературознание през XIX век. Българският учен подчерта ролята на марксистическата естетика за изграждането в България и в Русия през XIX век на литературна история, теория и критика с непреходна значимост и материалистическа насоченост. Американският специалист Б. Еджъртън определи обема и характера на тоlstоевското движение в България през първата половина на XX век. Е. Байер (ФРГ) разгледа литературнотеоретичното дело на Димитър Благоев в европейски контекст.

Напълно основателен бе интересът към проблематиката на докладите по палеославистика. В няколко заседания бе разгърната многоаспектната тема „Старите славянски литератури до края на XV век и ролята на старата българска литература в тяхното развитие“. По най-убедителен начин и на основата на дългогодишни археографски, текстологически и общофилологически проучвания бе разкрит конкретният принос на старобългарското книжовно наследство и на неговите забележителни творци в изграждането на литературна традиция в славянските страни. На първо място следва да бъдат отбелязани докладите върху неизследвани досега проблеми.

За пръв път в медиевистиката в пълнота се проучват проблеми от областта на химнографията — един от основните дялове на средновековната писмена култура. Докладът на Ст. Кожухаров — „Химнографските цикли за Иван Рилски и Петка Епиватска в старите славянски литератури (развитие, специфика)“, представява цялостна теория за същността, развитието и спецификата на химнографските цикли за извесните в източнохристиянския свят светци и за тяхната литературна съдба в славянската средновековна поезия. Разработките на автора за понятията „химнографски цикъл“, „химнографска школа“ имат приносен характер. Научната теза на Ст. Кожухаров е органична част от проучванията му върху старобългарската химнография. От гледна точка на стихознанието са интересни наблюденията на В. Билинин (СССР) върху славянската химнография от X—XIII в., отнасящи се до неритмованата силабика като характерен и универсален вид химнографски стих в древната поезия.

Ценно свидетелство за непрекъснатия процес на взаимно обогатяване на руската и южнославянските литератури са научните резултати от доклада на Св. Николова „Кирил Туровски и южнославянската книжнина“. Обосновано са изяснени два важни въпроса: за въздействието на старата българска литература от IX—X в., и по-специално словата на Климент Охридски, върху панегирическото творчество на Кирил Туровски, и за проникването на съчиненията на руския книжовник в южнославянската ръкописна традиция. Други аспекти на книжовните връзки между България, Сърбия и Русия осветлява Кл. Иванова („Паралели в репертоарното развитие на старата българска, руска и сръбска литература през XIV—XV в.“). На базата на сборниците с устойчив състав са очертани параметрите на измененията в репертоара на тези паметници — ново виждане на спецификата на влияние на славянския Юг и на византийската книжнина върху някои литературни процеси в Русия. Изводите в доклада на П. Димитров,

посветен на Симоновите изборници, са залог за бъдещи изследвания на един от най-дискуссионните в съвременната славистика въпроси — за произхода, състава и рецепцията на този уникален литературен корпус.

В част от докладите са залегнали теоретични обобщения на редица все още слабо проучени страни от литературните взаимоотношения между Византия и славянството. Кр. Стаичев определя ритмическите модели в региона „Slavia Orthodoxa“ и техните паралели във византийската литература (IX—XV в.). Докладът на българския медиевист засяга съществени черти на средновековната поезика и оригиналната им интерпретация у старобългарските творци. Вниманието на литературоведите привлича и темата на И. Калганов (СССР) за историко-литературните проблеми на южнославянското влияние в Русия — в нея се предлагат някои нови терминологични понятия от гледна точка на историята и поезиката на славянските литератури. Теоретичен характер има и докладът на Д. Мазилу (Румъния), където в по-широк план, в литературите на Югоизточна Европа през XIV—XVII в., агиографията се изучава като жанр и се проследява нейното развитие. Значението на българските парадигми („архетипове“) за формирането на староруската повест е посочено от Л. Боева, която подчертава и факта, че старобългарската литература се развива по-рано от другите славянски литератури и за определено време става за тях класическа и образцова. Тук трябва да се спомене и темата на Н. Демкова (СССР) за поезиката на повторенията в ораторската проза от X — началото на XV в.

Тематично свързани бяха докладите за историята на отделни произведения от староруската литература, разгледани на фона на общославянското и европейското развитие. С. Матхаузерова (ЧССР) представи „Слово о законе и благодати“ на митрополит Иларион в славянската писмена традиция. Особеностите в развитието на изразните средства в руските повести от XI—XIV в. в контекста на европейския литературен процес проследи В. Григорян (СССР). В. Гребенюк набеляза литературните тълкования на биографията на Тимур (Тамерлан) в руската и южнославянските литератури. Два от докладите бяха посветени на староруския шедьовър „Слово о полку Игореве“: от една страна, бе уточнена рецепцията на творбата в Европа през епохата на Просвещението и романтизма на базата на материал от Карамзин и Шльоцер до Добровски и братя Грим, от друга — поставен бе акцент върху актуалните задачи в изучаването на езиковата структура и публикуването на паметника (Н. М. Дилевски).

Сред темите, открояващи се като разработки на отделни творби, жанрове или характеризирани творчески облик на отделен средновековен книжовник, могат да бъдат посочени: „Културното значение на апокрифите“ от Д. Петканова-Тотева, „Апокрифът Епистолия за неделя“ на М. Шмюкер-Брелоер (ФРГ), както и опита на Д. Гонис (Гърция) за идентифициране на изворите относно каноническите отговори на Евтимий Турновски за Киприан, анализа на стила „плетене словес“ в творчеството на Димитър Кантакузин (Е. Иконому, Гърция). Живо обсъждана предизвика

докладът на А. Пентковски (СССР) за църковните устави в древна Рус. По него със своя теза и доказателства взе отношение Ст. Кожухаров. В програмата на подсекцията бяха включени допълнително докладите на И. Павлов и на Б. Даниленко. В последния от тях привлече внимание обособката за необходимостта от изучаването на литургическите текстове, заемащи значителна част от съдържанието на славянските ръкописни книги.

В заседанията намери място и кирило-методиевската тема за отзвук на мисията на солунските просветители в Украйна в епохата на романтизма (Ст. Козак, Полша). Нови данни за византийско-южнославянските културни връзки предложи К. Нихоритис (Гърция), характеризирайки книжовната традиция в килията „Св. Антоний“ в Кераса на Света гора. Някои проблеми за връзките и влиянията между средновековните славянски литератури разработи В. Антик (СФРЮ). Свое виждане за покръстването на Киевска Русия и българската литература от IX—X в. разкри К. Мечев.

В работата на първа подсекция най-остър дискуссионен характер имаха докладите на Фр. Томсън (Белгия) на тема „Значение отсутствия цитат из непереведенных греческих сочинений у древнерусских писателей вместе с критикой искаженной картины древнебългарской культуры“ и на У. Федер — „Конструкция эталона — необходимый шаг к реконструкции текста“.

Дискусии се отличаваша с творческо, критично и обективно отношение на специалистите към проблемите на съвременната медиевистика. В тях различни мнения и оценки бяха направени от А. Робинсон, В. Вавржинек, Н. Дилевски, В. Чешко, Р. Пикио, Ст. Кожухаров, Св. Николова, Кл. Иванова, Кр. Станчев, Н. Демкова, Ю. Бегунов, О. Неделкович, В. Живов, А. Алексеев и други.

В подсекция „Течението хуманизъм в славянските литератури“ бяха събрани доклади с твърде разнородна тематика. Свързваше ги може би само употребата на понятието „хуманизъм“ в техните заглавия. Но в различните доклади неговото съдържание и обем варираха в твърде широки граници. Сякаш предусетил подобна ситуация, С. Грачоти (Италия) бе посветил своя доклад изцяло на затрудненията, свързани с нееднозначната употреба на термините „Възраждане“ и „хуманизъм“ в изследванията на славянските култури. Той разгледа два основни случая в това отношение: янтрологическата полсемия, при която качествено различни исторически явления се отъждествяват въз основа на случайни и несъществени сходства, и омологическата полсемия, при която разликата между историческите референти се осъзнава, но въпреки това те се обозначават с един и същ термин. Като средство за преодоляване на сегашното състояние италианският учен препоръчва по-внимателна употреба на изпълнените с двусмисленост национални наименования и замяната им по възможност с регионални или геополитически названия. Според него хуманизъм е свързан само с Ренесанса, това са две неотделими страни на един културно-исторически процес. Й. Кауимия (Румъния) се спира на някои особености на хуманизма в румънската и югоизточните славянски литератури, свързани главно с промяната на езиковата ситуа-

ция при прехода към национални езици. Той изрази мнение, че е погрешно да се разглежда хуманизъмът като неразривно свързан само с Ренесанса, и като аргумент посочи употребата на термина „хуманизъм“ при средновековни явления (например при богомилите). Опит да разгледа в общ план решенията на хуманизма в славянските литератури през XV—XVI в. от гледна точка на историческата поетика направи Яр. Колар (Чехословакия). В доклада на Д. Леков (България) хуманизъмът — разбираен като вяра в човешките ценности (разумност и свобода) — беше посочен като същностна черта на българската възрожденска литература. Бяха проследени неговите трансформации през различните етапи на Българското възраждане, преходите от религиозен към граждански и революционен хуманизъм. Я. Пелц (Полша) очерта етапите в развитието на ренесансовия хуманизъм в полската литература, отношенията между хуманизма и Реформацията, маниеристичните и бароковите тенденции. Неговите наблюдения бяха допълнени от П. Бухвалд-Пеллова (Полша), която обстойно разгледа ролята на книгопечатането за развитието на ренесансовите процеси в Полша. Докладът на Г. Н. Моисеева (СССР) представяваше описателен преглед на развитието на полската, руската и чешката литература през XVIII в. Накрая Ед. Петру (Чехословакия) говори за ролята на пародията при трансформацията и обновлението на жанровите системи на славянските литератури през XVII—XVIII в. Работата на секцията завърши с оживена дискусия върху съдържанието на понятието „хуманизъм“. Тя, естествено, не можа да разреши този твърде стар спор, но даде стимули и ориентири за нови търсения в тази насока.

Годишнината на Христо Ботев, чувствувана в рамките на конгреса, беше отбелязана с малко на брой, но сериозно подготвени и с реални приноси доклади. М. Цанева (България) разгледа влиянието на Ботев върху формирането на Иван Вазов като поет и гражданин, проследи еволюцията в отношението на Вазов към Ботев, намерила отражение в неговото творчество. Влиянието на руската обществена мисъл (главно на Херцен) и поезия (Лермонтов) върху Ботев бяха предмет на доклада на П. Троев (България). Нови подходи към тази тема бяха потърсени от Ст. Таринска (България), която поднесе редица нови и интересни наблюдения за връзките на Ботевата поезия по отношение на мотиви, образи и поетични форми с руската нелегална гражданска поезия от 60-те — 70-те години на XIX в. Редица основни, но слабо изследвани проблеми на Ботевата поетика бяха по нов начин поставени и осветлени в доклада на Цв. Уилджиева и Кл. Протохристова (България). Чрез анализ на поредица „съзвучия“ между фелетонни и лирически произведения бяха показани художествените резултати от взаимодействието между двете творчески лица на Ботев — поет и фелетонист. Разглеждани бяха и проявите на междутекстовост в Ботевите фелетони, а също някои аспекти на взаимоотношенията на поета с неговата аудитория. Успешен опит за по-цялостно изследване на такъв сложен проблем като Ботевата метафорика направи Ал. Кюсов (България). Като разгледа задълбочено редица особености на

структурата и функциите на метафората в поезията на Ботев, словесните традиции, към които в различна степен се ориентира поетът, той съсредоточи вниманието си главно върху онези черти на метафориката, които определят изключителността на Ботевата поезия. Работата на секцията завърши с доклада на Н. Кошутич-Брозевич (Югославия), посветен на проблеми на рецепцията на Ботевата поезия в Хърватско, както и на сравнителен лингвостилистичен анализ на преводи на „Хаджи Димитър“ на различни езици в Югославия.

В рамките на конгресната програма бе отбелязана и годишнината на белоруския първопечатник Франциск Скорина. В периода от 1517 до 1525 г. той издава редица библиейски книги на белоруски език. Посветени на юбилея доклади прочетоха М. Алтбауер (Израел), М. Милин (Великобритания), В. Аниченко и А. Журавски (СССР). Обект на първия бяха ориентализмите в преводите на библиейските книги и влиянието на църковноруската православна преводаческа техника върху творческия подход на Фр. Скорина. Във втория бяха посочени особеностите на предговорите и после-словията към преводите от гледна точка на езика и стила. Третият засягаше въпроси за белоруско-славянския синкретизъм на езика на изданията, осъществени от Фр. Скорина. Подчертава се, че наличието в тях на многобройни белорусизми, полонизми и думи от чешки произход значително отличава скоринския език от традиционния старославянски.

На Десетия международен конгрес бе чествувана и трета годишнина — на украинския поет, художник и революционен демократ Тарас Шевченко. Съвместната тема на В. Бородин, В. Житник и М. Павлюк (СССР) разкри основите на персоналната текстология върху материал от творчеството на Шевченко, предимно на неговата поезия. Подчертано бе, че особеностите на текстологията намират отражение в подготвеното от Академията на науките на УССР пълно събрание на литературните и изобразителните произведения на Т. Шевченко в 12 тома. Отделни страни от творческата същност на украинския поет бяха засегнати в докладите на А. Неподкупни (СССР) — за художествените постижения на младия Шевченко (1829—1832), на Дж. Грабович (САЩ) — за отражението на авторството „аз“ в поезията на Адам Мицкевич и на украинския автор, и на П. Киршиер (ГДР) — за „Щоленник“ на Т. Шевченко и традицията на Journal in time.

В дискусията на юбилейното заседание с обстоятелни изказвания участваха П. Тронко, Г. Вервес, М. Павлюк, С. Лященко, П. Кононенко, Дж. Физер (САЩ), Дж. Грабович (САЩ) и други специалисти.

Докладите върху проблемите на руската класическа литература, включени в програмата на X международен конгрес на славистите, (3-а подсекция), бяха над 22 и многоаспектни по тематика. Оформиха се няколко проблемни групи: руската литература и връзките ѝ с другите европейски литератури, проблеми на поетиката ѝ, персоналии — доклади върху Пушкин, Лермонтов, Тургенев и Л. Н. Толстой.

Повечето от българските доклади бяха пос-

ветени на взаимодействията и взаимовръзките между руската и българската литература. Г. Германов говори за жанрово-тематичното и стилистично-изобразителното многообразие и особености при отражението на българския национален живот в руската литература от XIX в., за обществени и културните фактори, породили „българската“ тема, за представителите, които я интерпретират. А. Анчев анализира традицията на великите руски романисти (Тургенев, Толстой, Достоевски) в развитието на българския роман. Авторът потърси и изясни индивидуалното им присъствие в творчеството на Ив. Вазов, Й. Йовков, Д. Талев, Д. Димов, Е. Станев и др. С. Божкова проследи връзката между „Записки от подземие-то“ на Ф. Достоевски и „Записки от мъртвия дом“ на Л. Караелов в жанрово-стилистичен план. Проблемно близки бяха докладите на Ст. Таринска и П. Троев за връзката на Хр. Ботев с руската литература.

В експозето си за „Френските писма“ на Анеков Дж. Лоте (Белгия) се спира на тяхното своеобразие и литературно-историческо значение за руския културен и обществен живот. Е. Вагеманс (Белгия) привлече нов, слабо познат материал по въпроса за отношението на Карамзин към Френската революция. Той насочи вниманието към характера и съдбата на сп. „Северен зрител“ (Холандия), в което е публикувано известното „Письмо о русской литературе“.

Определен интерес предизвика хипотезата на Г. Кийтзаа (Норвегия) за съдбата на втория том от Гоголевитите „Мъртви души“. Гогол не е имал причини да унищожи творбата си; по-скоро определени лица не са били заинтересовани от отпечатването ѝ и са я скрили непосредствено след смъртта на писателя; самият ръкопис може би не е унищожен. В. Уестчайн (Холандия) анализира развитието на нарративните прийоми в руската романтическа проза. Според него без познаването на повествователните техники на романтизма не би могло изпълнено да бъде осмислена руската реалистична проза. М. Гато (Италия) разгледа дневника на Кюхелбекер като интелектуална биография на неговото време. Отделни елементи от поетиката на руската литература бяха в центъра на изказванията на двама полски литературоведа. Зб. Барански проследи връзката между мот и текст в руската литература от романтизма до реализма, а Х. Бжоза засегна някои слабо разработени страни от философската проблематика в романите на Достоевски.

Измежду докладите за Пушкин оживена дискусия предизвика изказването на Г. Майкълсън (САЩ) за шекспировското начало в трагедията „Борис Годунов“. Авторът го открива в решаването на проблема: цар — народ — история. Според Майкълсън Пушкин акцентува върху индивидуалноличностното (експлицирано и в самото заглавие), но абсолютизирането на главния персонаж за сметка на народа, посочи в дискусията Г. Фридендер (СССР), нарушава идейния център на драмата. „Борис Годунов“ е трагедия и на личността, и на народа в историята. Литературните първоизточници на романа „Евгений Онегин“ са отдавна установени. В изказването си Т. Грингън (Великобритания) осмисля по нов начин тяхното присъствие

в текста на романа. Ежедневният бит и поведение на главните герои се изгражда по модела на книгите, които те четат.

На творчеството на Лермонтов бяха посветени докладите на Е. Каранфилов и А. Семчук (Полша). Българският учен се спира върху един конкретен проблем от рецепцията на Лермонтов в България — жизнената съдба и поетическият облик на руския поет в творческата интерпретация на Теодор Траянов („Пантеон“ — стихотворението „Последният Прометейд“), потърси философските и общочовешки източници за неговото богоборческо извисяване. Интересна бе тезата на Семчук за първоизточниците на руския реализъм — те трябва да се търсят в романа на Лермонтов „Герой на нашето време“. В такъв аспект авторът находно префразира известната мисъл на Достоевски „Все мы вышли из-под Гоголевской „Шинели“ във „Всички сме се учили от автора на „Герой на нашето време“.

Посветените на Тургенев доклади на М. Фераци (Италия) и Я. Хетеси (Унгария) осветиха отделни страни от поетиката на руския романтик. Италианският учен определи търсенията и експериментирането на Тургенев в малките жанрови форми (повестите и стихотворенията в проза) като предчувствие за настъпващия кризис в романа, като търсене на нови пътища в развитието на руската проза. В изказването си Хетеси представи своето схващане за повествователния модел в „Ася“, който се изгражда в отношенията между автор, разказвач, герой, събитие и сюжет. Авторът сочи неговите източници в домашната и европейската традиция. А. К. Дорнахер изясни отделните етапи от рецепцията на Тургенев в Германия през XX век.

В тематичния цикъл за Л. Н. Толстой преобладава докладите, изследващи неговите обществени, етически и педагогически възгледи. П. Кардън (САЩ) потърси мястото на Плутарх при формирането на педагогическата система на Л. Толстой и отгласването му от нея в реализацията на „Война и мир“, въпреки че романът преследва същите педагогически цели, само че с други средства. Ф. Зилбахорист (САЩ) даде оценка на характера и особеностите на толстоевския хуманизъм, изразен чрез критиката му на шекспировския тип хуманизъм (хуманизъм на Възраждането), идейно-философската мотивираност на неговата критика. Към този цикъл се включва и докладът на Б. Еджъртън (САЩ) от пленарното заседание, който проследява отделните етапи от навлизането на обществените възгледи на руския писател в България. В съпоставителен план между Л. Н. Толстой и Дж. Джойс Г. Дудек (ГДР) анализира „потока на съзнанието“ като изразно средство за техния психологизъм. Слабост на организацията беше, че на заседанието за Л. Толстой (от 18. IX.) не се спомена за 160-годишнината от рождението на великия писател и хуманист, отбелязана в родината му в дните на конгреса.

В научните срещи намери своето място и проблематиката на литературно-художествените течения и направления в културата на славянските народи. Най-голямо внимание бе отделено на символизма. Я. Магнушевски (Полша) разгледа трансформирането на романтизма и парнаизма, извърше-

но в полския и чешкия символизъм през последната трета на XIX век. Л. Силард очерта връзките на руския символистичен роман с математическата школа на П. Флоренски. М. Цимборска-Лебода (Полша) анализира три драматични жанра в руския символизъм: мистерия, трагедия и драма арлекинад. А. Кренц (Швейцария) проследи оценките за А. Блок в критиката на З. Гипиус. Френският славист Ф. Козлик охарактеризира философския синтез на полския меканизъм и френския символизъм в антропософията. Дж. Черън (САЩ) осветли аспектите на славянската тема у Балмонт. Е. Иванова (СССР) потърси източниците на статията на А. Блок „Крушението на хуманизма“.

Многогранно и на основата на прецизен анализ бяха разкрити нови моменти от проявите на модернизма като философско-естетическо движение в литературата и изкуството на XX век, отразило кризата на буржоазния свят и на създадения от него тип съзнание. Т. Домбек-Виргова се спира върху българския неоромантически модел в общоевропейски контекст. Друга полска изследователка — Х. Янашек-Иванчикова, разгледа литературния авангард в западнославянските страни. Р. Ликова очерта особеностите на славянския модернизъм в българската литература. А. Х. Кнайв (ФРГ) разкри ролята на „модернистичния бунт“ в литературата на западните и южните славяни. В тази светлина четоха доклади В. Квалил (ЧССР), З. Нелзела (Полша), Дж. Злобин (САЩ). Тук следва да се споменат и темите на Ван Баак (Холандия) за Севера като хронотоп на авангардистката руска проза, на М. Нумано (Япония) за утопическото въображение в руската литература от XX век, на Е. Бристол (САЩ) за акмеистите и френските парнаисти. В някои от докладите се засегнаха проблеми на руската и западноевропейската литература на абсурда.

Две от заседанията бяха посветени специално на жанровите особености и литературната интерпретация на романа в славянските литератури, на въпросите за влиянията на големите повествователни форми върху творчеството на отделни писатели. Сред докладите с по-теоретичен аспект ще отбележим темите на С. Николски (СССР) за проблемите на съдбата на човешката цивилизация в романа на XX в., на Л. Минкова за тривиалните романи в преводната литература на Българското възраждане, на В. Дончик, М. Жудински и П. Рудяков (СССР) за украинския роман в контекста на славянските литератури, на Св. Игов за българския роман в контекста на славянския. Обект на проучване бе и творчеството на А. Писемски, М. Божич, Е. Замятин, М. Горки, К. Чапек, С. Кличков.

Наред с епоса и лириката на славистичния научен форум бяха третираны и проблеми на третия литературен род — драмата (и театъра). Основният кръг от въпроси бе съсредоточен върху славянската драма от първата половина на века. А. Райт (Канада) говори за „излишните хора“ в руския и съветския театър през 20-те години и „антигероя“ в западноевропейския театър през същия период. М. Рев (Унгария) определи драмите на А. Чехов като етап в европейската драма. За комичното в социално-психологическите разкази на А. Чехов и В. Шукшин своя теза изказаха М. Гургулова и

И. Ветюгова (СССР). Някои страни на типологията на славянската символистична драма от началото на века разкри Л. Шаргина-Немети (Унгария); драматургията на Лев Луцк бе анализирана от Р. Ръсел (Великобритания). Моменти от развитието на славянския театър бяха осветлени в докладите на Л. Бюклинг (Финландия) и Н. Тейлър (Великобритания).

Няколко доклада разкриха нови страници от историята на украинно-българските контакти, взаимовръзки и типология през XIX — началото на XX век (Г. Вервес, В. Захаржевская, В. Климчук, В. Москаленко — СССР). Убедителни и интересни бяха мотивировките на И. Суецка за рецепцията на българската литература в полската критична мисъл.

В конгресната програма бе включена и разпообозначена по съдържание и нови изследователски находки тематика на четвърта подсекция — „Естетическата система на социалистическия реализъм и етичката проблематика в съвремените славянски литератури“. Оформиха се следните групи въпроси: теоретични (Г. Илива, В. Хорев, С. Шерламова от СССР за социалистическия реализъм като водещо направление в славянските литератури на XX век; М. Земан и М. Микулашек от ЧССР за някои особености на художествената система на социалистическия реализъм в съветската и чешката литература на XX в., Г. Черьонин от СССР за революционния героизъм като естетическа система); за взаимоотношенията на славянските литератури на съвременния етап от тяхното развитие (В. Колевски, Хр. Дудевски, С. Цибенко, СССР, М. Захрадка, ЧССР).

Друга тематична цялост съставиха изследванията на редица учени върху същността на морално-етичните традиции, на съотношението между етика и художествен израз в поезията и прозата на славянските съвременни творци. В тази връзка се отличават работите на Е. Шпилева, Г. Сивокон, В. Брюховецки (СССР), М. Новиков (Румъния).

Оживени разисквания предизвикаха докладите за творчеството на отделни съветски писатели или произведения: И. Цветков за Александър Твардовски и българската поезия, Л. Ершов (СССР) за Леонид Леонов в славянския свят, Х. Юнгер (ГДР) за поезиката на романа „Голгота“ на Чингиз Айтматов, Е. Стефенсен (Дания) за проблемите на интерпретацията и жанра на творбата на Даниил Гранин „Зубър“.

В петата подсекция — „Историческа поезика на славянските литератури“ — специалистите изслушаха и обсъдиха редица научни разработки по важни за славянската поезика проблеми. Ще спрем вниманието си на някои от темите. Л. Са-

зонова (СССР) разгледа поезията на барока у западните, източните и южните славяни. О. Бели с колектив потърси резултатите от взаимнообогатяването на националните литератури. А. Ковач (Румъния) проследи поезиката на жанровите форми в руската литература в европейския контекст. В. Христа (Австрия) отбеляза някои черти от поезиката на Андрей Бели. К. Каспер (ГДР) засегна въпроси на иронията като художествено средство в руско-съветските романи на XX век. В отделно заседание бяха разисквани докладите на В. Геземан (ФРГ) за понятието „класика“ и българската литература, на Дж. Брожи (Италия) за изкуството на риториката и историческата достоверност в „История Росийска“ на В. Татишев, на В. Барухов (СССР) за жанра на художествената автобиография в историческото му развитие, на З. Митосек (Полша) за семантичните аспекти на литературата на факта и на М. Ризвич (Югославия) за особеностите на старата мюсюлманска книжовност.

Работата на шеста секция протече в светлината на най-новите постижения в областта на теорията на литературата в славянските страни. На първо място следва да се посочи обобщаващият доклад на Б. Ничев „Методологически проблеми на сравнителното изучаване на славянските литератури“, бележец основни насоки за изследователска дейност в съвременното славянознание. На теоретична основа Л. Будагова (СССР) обоснова критериите на реализма с оглед на опита в славянските литератури. Конкретен характер имаше работата на Е. Ковалски (ГДР), която постави въпроси от литературната теория и критика през 20-те—30-те години в Съветския Съюз. Отношение към руската литература и някои нейни теоретични страни имаха докладите на О'Бел (САЩ), А. Бурмистър (Франция), М. Вагнер (ГДР). Специално внимание заслужават концепциите на полските слависти Я. Рохожински, Б. Овчарек и М. Климович по въпроси за документалната литература, за социологическите аспекти на съвременното творчество, за съпоставителното проучване на Полското и Френското просвещение.

Многобройните и богати с тематиката и съдържателността си заседания на секция „Литературознание“ се превърнаха в изключително по мащабите си и изследователските приноси научна среда на водещите специалисти в славянските страни. Научната програма отрази както съвременните постижения на славянското литературознание, така и новите насоки и идеи за неговото бъдещо развитие.

*Елена Томова, Данчо Господинов,
Христо Маюлаков, Никита Иванков*

Б Е Л Е Ж К А

Приди няколко броя сп. „Литературна мисъл“ бе публикувано научното съобщение на Стефан Великов „Писма на Асен Развезтеников“ до Владимир Василев“ (№ 3, 1988). В него авторът категорично заявява: „Представените писма се публикуват за пръв път.“ Със законснение редакцията установи, че същите писма са публикувани от Райна Николова („Неизвестни писма на Асен Развезтеников до Владимир Василев“ — Известия на държавните архиви, 1967, т. 15). Като съзнава, че се е оказала подведена от Ст. Великов, редакцията поднася своите извинения на читателите. Несъмнено постъпката на Ст. Великов е осъдителна.

„Литературна мисъл“

SOMMAIRE

Pantéléï Zarev—Les influences étrangères à l'époque du Réveil national bulgare	3
Miléna Kirova—Boyan Pénev: la lyre et la fronde	20
Dimitre Stalkov—Le mode de vie bulgare à travers les „Maçons“ de P. U. Todorov	39
Stoyan Iliev—„Il n'y a pas de mort pour les chants“	49
Eléna Danaïlova—Roman Jakobson sur les relations langue — littérature	58

* * *

La restructuration et la science littéraire (enquête)	70
---	----

Communications scientifiques

Ivan P. Tsanov—Cholokhov et son roman „Terres défrichées“ dans l'esprit des Bulgares	77
Stéphane Pamoukov—Lettres inédites de Nikola Liliev	96
Liliana Minkova—La place de la nouvelle d'A. F. Veltmann „Raïna, la princesse bulgare“ dans la littérature traduite à l'époque du Réveil national bulgare et dans l'histoire de la traduction en Bulgarie	101

A travers la presse étrangère

Lu dans les revues littéraires de l'URSS, de la RDA, de la RFA et des Pays-Bas	112
--	-----

Revue

Ivan Sestrimski—„La littérature bulgare à l'époque du Réveil national. Problèmes, genres, auteurs“ par Dotcho Lékov	118
Vania Boyadjiéva—Eclairage de la tendre spirale („Les ténèbres de l'„arrière-cour“ de l'âme“ par Nicolai Zvezdanov)	122
Panayot Karaghiozov—„Relations littéraires et processus littéraire. Dans la pratique des littératures slaves“	125
Ognian Stamboliev—Deux livres roumains sur Dostoïevski (Albert Kovač—„Poetica lui Dostoïevski“; Valeriu Cristea—„Dictionarul personajelor lui Dostoïevski“)	127

Chronique

Dixième congrès international des slavissants — Sofia'1988	129
--	-----

14690-27460

СП. „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“ ПРИЕМА ЗА ПУБЛИКУВАНЕ СТАТИИ С ОБЕМ ДО 40 СТАНДАРТНИ МАШИНОПИСНИ СТРАНИЦИ — 30 РЕДА ПО 65 ЗНАКА, В ДВА МАШИНОПИСНИ ЕКЗЕМПЛЯРА (ИЛИ ОРИГИНАЛ И КСЕРОКОПИЕ). АВТОРИТЕ ДА ПОСОЧВАТ ТРИТЕ ИМЕНА, АДРЕСА И ТЕЛЕФОНА СИ. РЪКОПИСИ, КОИТО НЕ ОТГОВАРЯТ НА ТЕЗИ ИЗИСКВАНИЯ, НЕ СЕ РАЗГЛЕЖДАТ ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА.

Адрес на редакцията: сп. „Литературна мисъл“, ул. „Чапаев“ № 52,
бл. 17, 1113 София, тел. 70-19-30

© Институт за литература
при БАН
1989
с/о Jusautor, Sofia

Технически редактор *К. Иванова*

Коректор *М. Дудко*

Дадена за набор на 27. X. 1988 г. Подписана за печат на 10. II. 1989 г. Формат 70/100/16
Печатни коли 8,38 Издателски коли 10,86 Тираж 1600 Изд. индекс 11992
Годишен абонамент 16 лв. Отделна книжка 2 лв.

Печатница на Издателството на Българската академия на науките
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 6
Поръчка 70

